

HELSINGBORGS TINGSRÄTT

Ink.

3, 4, 2009

Målenhet.....

1

Akt.....

FT-31-09

Aktbil.....

50

TRYCKNINGSFÖRELÄGGANDEN I SKADESTÄNDSLAGEN

av *Öjvind Karlén*

Många – även dem som arbetar med skadeståndsmål på daglig basis – känner inte till tryckningsförelägganden. Denna summariska artikel skrivs såväl för studenten som för praktikern, som undrar vad detta rättsinstitut är, och hur det används.

Lag och förarbeten

I 5 kap. 6 § andra stycket skadeståndslagen (1972:207), finns följande bestämmelse: ”Den som har gjort sig skyldig till ärekränkning eller dylik brottslig gärning eller som annars är skadeståndsskyldig med anledning av sådant brott kan på yrkande av den kränkte i mål om gärningen efter omständigheterna åläggas att bekosta tryckning i en eller flera tidningar av dom i målet.”

Det har sagts att denna bestämmelse, som i nuvarande form tillkom 1972, aldrig har tillämpats i svensk rättspraxis, även om den snarlika bestämmelsen i 7 kap. 6 § tryckfrihetsförordningen tillämpats i tryckfrihetsmål.

Uttrycket ”ärekränkning eller dylik brottslig gärning” går tillbaka på en numera upphävd bestämmelse, och avser i första hand falskt åtal, falsk angivelse och falsk tillvitelse,

resp. obefogat åtal, obefogad angivelse och värdslös tillvitelse. Departementschefen ansåg även att mened med uppsåt att skada oskyldig och det numera upphävda brottet "missfärdelse mot tjänsteman" kunde omfattas, och anmärkte att hets mot folkgrupp och olaga diskriminering samtidigt kan innefatta ärekränkning av enskild (prop. 1972:5 s 571). Jag går här inte in på de specifika brotten, och vad som avses med dem, emedan detta behandlats i andra utförliga studier. Nämnas kan emellertid att ett agerande kan utgöra förtal, även om det består i en beskyllning som är i enlighet med sanningen, om det ej kunde bedömas som försvarligt att göra denna beskyllning på det sätt som skett.

Enligt propositionen kan tryckningsföreläggande utfärdas även om brottet är preskriberat, eller skadestånd inte utgår. Avgörande är att den som föreläggs att betala tryckningskostnader, ansvarar för (antingen som vållare eller arbetsgivare) ett ärekränkande eller dylikt agerande, gentemot den som yrkar på tryckningsföreläggande. Det förutsätts inte att någon ersättning för lidande, dvs. kränkingsersättning, krävs, för att tryckningsföreläggande skall kunna utfärdas. Det skulle även kunna vara så att kränkningen ett förtalsbrott innebär, ej anses vara så allvarlig att kränkingsersättning jämlikt 2 kap. 3 § skadeståndslagen kan utgå, men att tryckningsföreläggande ändå kan komma på tal. På detta sätt vinner den kränkte ett slags upprättelse trots utgången i skadeståndsdelen. Domstolen har utrymme för diskretionär prövning, och kan på grundval av en lämplighetsprövning

bestämma att endast vissa delar av domen skall tryckas på svarandens bekostnad (a.a. s 574f). Personuppgifter, som adress och personnummer, skulle, enligt författarens mening, kunna vara en sådan uppgift som ej behöver tryckas. Det krävs för tryckningsföreläggande inte att den kränkte genom domen vunnit upprättelse, vilket kan tolkas som att även domar däri t.ex. sanningshalten i en uppgift, som bedöms vara förtalande, inte prövats, kan komma i fråga för tryckning enligt lagrummet. I sådana fall kan ju inte den kränkte i reell mening anses ha fått upprättelse, enär det ej framgår att han faktiskt inte företagit det som den förtalande förevisat honom – förtal har emellertid ansetts vara för handen, vilket är tillfyllest.

Modern tillämpning?

”Med tidning avses inte endast dagstidning. I vissa fall kan det vara påkallat att tryckning sker också i annan periodisk skrift, t.ex. en facktidsskrift. I motsats till vad som gäller f. n. råder enligt förslaget inte någon begränsning till tidning inom orten.” uppger departementschefen (a.a. s 575). Exempelvis då en beskyllning vunnit spridning i rikspresen, kan det vara påkallat att domen publiceras i en rikstidning. Publicering i Post- och inrikes tidningar ansågs redan då sakna praktisk betydelse.

Det anses vara målsägandens (dvs. i civilmål den kränktes, kändens) sak att sörja för själva tryckningen, även om den tilltalade/svaranden skall bekosta den. Det kan emellertid

ifrågasättas om denna ordning är passande idag, av nedan anförda skäl.

Idag är förekomsten av tidningar på Internet, s.k. webbtidningar, och s.k. webblogger, ”bloggar”, förhållandevis stor, och synes växa. I 1972 års proposition är Internet som medium självfallet inte känt, då det tillkom först tjugo år senare. Idag torde det kunna vinna aktualitet, att förtal äger rum på Internettidningar och webblogger, utan att dessa medier omfattas av tryckfrihetsförordningen, och den nämnda publiceringsbestämmelsen däri. Det kan därför anses vara motiverat att utsträcka tolkningen av ordet ”tidning”, till att även omfatta dylika digitala medier. Ett tryckningsföreläggande avser formellt att betala kostnaden för tryckning, men med hänsyn till att kostnaderna kan vara obefintliga vid Internetpublicering, och sådan publicering ändå nå relevant läsekrets, borde bestämmelsen kunna tolkas som avseende även publiceringen som sådan. Om den som gjort sig skyldig till förtal eller dylikt, på en webbtidning eller webblogg som denne själv driver, av domstol föreläggs att publicera hela eller en del av domen i målet, på denna webbtidning eller webblogg, minimeras kostnaderna för den dömde, utan att den kränkte mister den upprättelse som torde anses vara funktionen med tryckningsföreläggandet. En publicering i samma källa som det ursprungliga brottsliga uttalandet, Undertecknad förordar därför en dylik teleologisk tolkning av bestämmelsen – en tolkning som torde ligga i båda parter ekonomiska intresse, och vara i linje med lagstiftarens vilja. Lagstiftaren har uppenbarligen inte haft

som avsikt att exkludera någon viss sorts tidningar, och att lagrummet är ålderstiget på grund av ny teknik, bör ej skäligen få till följd att legitimt bruk av densamma inte är genomförbart.

Avslutande ord

Tryckningsförelägganden är självfallet mest relevanta i tryckfrihetssammanhang, ergo då en tidning publicerat en årekränkande uppgift, och efter att ha fällt till ansvar för detta, åläggs publicera domen. Skadeståndslagens tryckningsföreläggande har dock ett vidare tillämpningsområde, och bör kunna användas även helt självständigt, dvs. utan självständig ansvars- och skadeståndsprövning. Den som kanhända på grund av en önskan om upprättelse, vill ha ett förtal – även ett sådant som inte är tillräckligt allvarligt för att ge skadestånd – ”fastslaget” av domstol, kan således yrka på tryckningsföreläggande allenast. Tryckningsföreläggande bör i dagens tekniskt utvecklade samhälle även kunna avse att svaranden åläggs att publicera hela eller delar av en fällande dom, på sin tidning eller logg på Internet, något som kan vara lämpligt framförallt då årekränkningen skett genom detta medium.